

Asia: VN/24520/2023

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

2. Pidätekö hallituksen esitysluonnoksen 3 luvussa kerrottuja tavoitteita kannatettavina?

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita:

Reumaliitto kannattaa vammaispalvelulain säilymistä vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina, jota sovellettaisiin tilanteissa, joissa vammaisen henkilö ei saa muun lain nojalla palvelutarpeensa kannalta sopivia ja riittäviä palveluita.

Reumaliitto pitää kuitenkin tarpeellisena, että lakia tarkennetaan vammaisuuden määritelmän ja soveltamisalan osalta, jotta lain yhteneväinen soveltaminen ja yhdenvertainen palvelujen saanti eri hyvinvointialueilla voidaan turvata. Tällöin henkilö voisi samalla palvelutarpeella ohjautua hyvinvointialueesta riippumatta joko ensisijaisen tai erityislainsäädännön mukaisten palveluiden piiriin.

Reumaliitto pitää kannatettavana tavoitteena selkeyttää sosiaalihuollon yleislainsäädännön sekä vammaispalveluita koskevan toissijaisen lainsäädännön suhdetta siten, että asiakkaat ohjautuvat palvelutarpeensa mukaisiin palveluihin eikä hyväksytyyn vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin tapahtuisi sellaista siirtymistä, joka johtuu muista syistä kuin asiakkaan vammaispalveluita koskevasta välttämättömästä palvelutarpeesta.

3. Päästäänkö esitetyillä muutosehdotuksilla esityksen tavoitteisiin?

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita:

Reumaliiton näkemyksen mukaan esitetyillä muutoksilla on mahdollista päästä osittain asetettuihin tavoitteisiin, mutta jättävät silti joitain merkittäviä huolenaiheita.

Reumaliitto kannattaa vammaisen henkilön määritelmän yksinkertaistamista voimassa olevan vammaispalvelulain mukaiseksi. Sosiaalisen toimintakyvyn rajoitteen käsite on epämääräinen ja koettu vaikeaksi hahmottaa, joka vaikeuttaisi lain soveltamista.

Reumaliitosta vammaispalvelulain asema erityislakina yleislakeihin nähden ei ole riittävän selkeä. Vammaispalvelulain mukaan päätös sovellettavasta laista tehtäisiin kokonaisharkinnan perusteella. Niin vammaispalvelulain kuin sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin jää tulkinnanvara palvelujen sisällön osalta, mikä lisää hyvinvointialueiden ohjaustarvetta ja hankaloittaa palveluiden yhdenvertaista saantia. Vammaisten henkilöiden palveluiden riittävyys ja kattavuus vaihtelevat jo tälläkin hetkellä.

Lain korjaaminen soveltamisalaa tarkentamalla ja termejä täsmentämällä parantaisi mahdollisuuksia soveltaa lakia yhdenvertaisesti eri hyvinvointialueilla ja edistäisi palvelujärjestelmän kestävyyttä. Esitys on kuitenkin tällaisenaan vaikeatulkintainen ja vaatii laajaa osaamista eri lakien nojalla järjestettävistä palveluista ja niiden käytännön sisällöstä. Lakia tulisivatkin tarkentaa vammaisuuden määritelmän ja soveltamisalan osalta. Vammaispalvelulain yhteneväinen soveltaminen pitäisi varmistaa esimerkiksi pykälätasolla tai soveltamisoppaan avulla.

Esityksen mukaan hyvinvointialueiden tulee huolehtia, että asiakkaiden palvelut järjestetään heidän palvelutarpeensa mukaisesti riippumatta siitä, minkä lain perusteella hänen palvelunsa järjestetään. Samanaikaisesti sosiaali- ja terveyspalvelut ovat ajautuneet henkilöstöpulaan ja taloudelliseen ahdinkoon, jossa lakisääteisistä palveluista ei selvitä. Lisäksi hyvinvointialueiden tehtäviä tukeviin sosiaali- ja terveysalan järjestöihin kohdistettiin merkittävät avustusleikkaukset.

4. Ovatko ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen ensisijaisuutta korostavat säännökset mielestänne kannatettavia? (Vammaispalvelulain 2 §)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Reumaliitosta vammaispalvelulaki tulee säilyttää vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina, jossa kumotun vammaispalvelulain (1987/380) määritellyn mukaisesti vaikeavammaisille henkilöille turvataan pääsy tarvitsemiinsa palveluihin.

Lakiluonnoksen perusteluissa todetaan, ettei hyväksytyyn lain (2 §) perustelujen mukaan pelkkä diagnoosi tai vamman vaikeusaste kerro vamman aiheuttamasta toimintakyvyn heikentymisestä tai avun ja tuen tarpeesta sekä viitataan yksilölliseen arvioon. Reumaliitto pitää lähtökohtaisesti

tärkeänä, että palvelutarve arvioidaan aina yksilöllisesti vammaista henkilöä itseään kuullen. Reumaliitto kuitenkin yhtyy Invalidiliiton näkemykseen, että juuri vamman vaikeusaste tai vamman laatu kertovat siitä, miten ihminen suoriutuu tavanomaisista elämäntoiminnoista. Vammaispalvelulain mukaisille erityispalveluille on suurempi tarve, mitä vaikeampi vamman laatu on. Lakiluonnoksessa ei myöskään huomioida vamman etenevyyttä, joka voi tarkoittaa joissakin vammoissa ja sairauksissa toimintakyvyn nopeaa heikkenemistä.

Esitämme Invalidiliiton tavoin, että uudistettavan vammaispalvelulain 2 §:n 1 momentin soveltamisalan sanamuotoihin tarkennuksia vamman laadun tai vaikeusasteen kuvauksina termillä vaikeasti vammaisen tai vaikeavammaisen sekä toimintarajoitteen olennaisuuden edellytyksen. Vaikeavammaisuus on ollut oikeudellinen perälauta, joka on otettu huomioon subjektiivisten palveluiden myöntämisessä. Uudistettavan vammaispalvelulain sääntelytekniikka on erilainen, koska siinä säädettäisiin erikseen soveltamisalassa vammaisuuden määrittelystä, joka otetaan huomioon kaikkien palvelupykäläen soveltamisessa ts. subjektiivisissa oikeuksissa.

Reumaliitto pitää keskeisenä kirjauksena, että hyvinvointialueen on järjestettävä vammaisille henkilöille uuden vammaispalvelulain mukaisia vammaispalveluja, kuten laissa esitettyjä henkilökohtaista apua, valmennusta, erityistä osallisuuden tukea, tuettua päätöksentekoa, vaativaa moniammatillista tukea, asumisen tukea, päivätoimintaa, kehitysvammaisten henkilöiden työtoimintaa liikkumisen tukea, jotka tukevat vammaisen henkilön itsenäisyyttä ja osallisuutta yhteiskunnassa.

Lakia säätäessä tulisikin kiinnittää enemmän huomiota vammaisten henkilöiden liikkumisen vaikeutumiseen julkisen joukkoliikenteen ja kuljetuspalveluiden saatavuuden heikkenemiseen monissa taajamissa ja pienemmissä kaupungeissa. Pidämme tärkeänä, että vammaisille henkilöille varmistetaan mahdollisimman itsenäinen henkilökohtainen liikkuminen ja siten osallistuminen yhteiskunnassa.

5. Onko elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta koskeva säännösehdotus mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Elämänvaiheessa tavanomaisesti poikkeava tarve on tulkinnanvarainen käsite. Vammaisten henkilöiden palvelutarpeen arvioinnin rajaaminen vain elämänvaiheessa tavanomaiseen tarpeeseen voi estää vammaisen henkilön tarvitsemiin, yksilöllisiin tarpeisiin perustuviin palveluihin pääsyn, jos heidän yksilölliset valintansa ja elämänolosuhteensa eivät vastaa lakiluonnoksen elämänvaihekuvausta.

Henkilökohtaisen avun saaminen tulee varmistaa myös vammaisen henkilön ikääntyessä. Vammaispalvelulakiin ei tule sisällyttää ikääntymisrajausta.

6. Onko asiakkaan edun ja maksuttomuuden suhdetta koskeva tarkennus mielestänne kannatettava? (Sosiaalihuoltolain 4 §)

kyllä

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Reumaliiton näkemyksen mukaan säännös on tärkeä esitykselle asetettujen tavoitteiden toteutumisen kannalta.

7. Onko asiakasmaksulain säännöksiä täydentävä niin sanottu suojasäännös mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §:n 4 ja 5 momentti)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Reumaliitto pitää asiakasmaksulain säännöksiä täydentävää suojasäännöstä on pääosin kannatettavana. Lisäys maksujen perimättä jättämisestä tai maksujen alentamisesta on hyödyllinen, mikäli säännös on aidosti hyvinvointialueita velvoittava. Selkeyden vuoksi asiakasmaksun perimättä jättämisestä tai alentamisesta tulisi harkita säädettävän vammaispalvelulain sijaan asiakasmaksulaissa.

8. Voit halutessasi esittää muita huomioita esityksestä:

Uuden lain toimeenpanoa on tarpeen seurata hyvinvointialueilla, jotta saadaan mitattavaa tietoa palveluiden ja hoidon kattavuudesta ja laadusta sekä yhdenvertaisesta toteutumisesta. Hyvinvointialueille tulisi myös luoda vammaisten palveluihin vaikuttavasta lainsäädännöstä selkeä soveltamisopas, jotta lakien yhteneväinen soveltaminen ja yhdenvertainen palvelujen saanti eri hyvinvointialueilla voidaan turvata.

Reumaliitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa asiasta. Suomen Reumaliitto on valtakunnallinen kansanterveys-, liikunta-, potilas- ja vammaisjärjestö, joka tarjoaa tietoa, edunvalvontaa, vertaistukea ja toimintaa reuma- ja muita tuki- ja liikuntaelinsairauksia sairastaville. Vaikutamme sairastavien hyvän hoidon, kuntoutuksen ja sosiaaliturvan takaamiseksi. Liittoomme kuuluu noin 28 000 jäsentä yhteensä 129 jäsenyhdistyksestä ympäri Suomea.

Mattila Maria
Suomen Reumaliitto ry

